

SĄSIUVAS

Metai II. VIENUOLIKTAS.

TĖVYNĖS

SARGAS.

MĖNESINIS LAIKRASZTIS

paskirtas dvasiszkam ir medžiagiszkam Lietuvių
tautos užlaikymui par jos apszvietimą.

MĖNUO 1897. LAPKRITYS.

TILŽĖJE.

TĖVYNĖS SARGAS.

„Mylėk V. Dievą už visa labiau,
„Artimą kaip pats savę, o
„Tėvynę už savę daugiau“

Iszeina ant mėnesio vieną kartą. Metine prekė ant vietos 1 rublis; Su prisiuntimu (uždengtose kopertose) į Gudiją 6 rubl. Su prisiuntimu į Ameriką 1 dol. Su pasiuntimu į kitas szalis 2 rubl.

Į t a l p a.

Metų laikai mainosi ir jų apdaras.
Tasai 1
Kas girdėties Lietuvoje ir pła-
czioje pasaulėje? Petrąpylė.
Petrąpylė. Liepava. Liepojus.
Szatės. Sziauluosė. Tapalis.
Peterburgas. Krakavas. Var-
szava. Anglija. Norvegija
ir Szveeija. Vaiszgantas.

Kritiečiai. V. Kretingos
kišmė ir tolėsnioji istorija . 14
Krip Vargaitis pavirto į vagį —
razbaininka ir nukeliavo į
Sibėrija. Paraszė Dėdė Ata-
nazas 16
Keidoszių Onutė. Paraszė Savasis. 29
Naudingi pamokinimai. 32

Metų laikai mainosi ir jų apdaras.

Žiema baltai apdengta, pavasaris neszioja žiedus, vasara mainavus rubus, o ruduo rudą sermegele. Įpatingai gražus pavasaris. Visa žemė kalnai ir sleniai, laukai ir miszkai pasipuozsia savo gražiausiais, szventineis drabužeis, žiedams-žolynams ir skaitliaus nebera. Toksai žiedelių įvairumas ir gražumas nebutinai reikalingas: žemė ir žmonės galėtu apsi-eiti ir be tų gražumynų. Bet Vieszpats Dievas teip jau suredė, idant butu netiktai tas, kas reikalinga, bet kas ir gražu yra. Tas pats Sutvertojas teip vėl padarė, kad žmogus jieszko tokių daiktų, kas gražu, o atradęs džiaugiasi isz jų. Dėlto

tai nepeiktinas daiktas, jei žmonės (neszioja rubus netiktai kunui pridengti) kartkarčiais apsirėdo gražesneis apdarais, nekaip kasdieną dėvi. Jei Sutvertojas puosžia žemę, tai ir mums valia pasipuoszti teip kaip iszmanome ir kaip galime. Bet pas mus žmonės jau užmiršo, kaip reikia gražiai pasipuoszti. Jieszko gražumo ten, kur jo visai nėra. Sakau czia mergaitėms, kurios nebeaudžia gražių audeklų, bet rėdosi pirktiniais (perkaliais) rubais. Seniaus buvo kiteip. Kadą pavasaris dengė žemę žolelėmis, tada mergaitė audė audymus ir dengė savę ir savo brolelius. Tokios moteriszkės buvo visados garbintos kaipo parbininkės geros. Ir Szventas Rasztas auksztina jas, nės teip paraszyta priežodžių kningose: Tvirtos moteriszkės garbė toli platinasi, ji jieszkojo vilnų ir linų ir dirbo iszmainingai savo rankomis. Pasidirbino skaras (skepetas), balti lininiai ir raudonai daryti audeklai jos rubai ir t. t. —

Tiesa ir Lietuvos grincziosę visur tebėra „Kalvartas“ ir staklės, bet tiktai dėl menkiausių audeklų. Szventinius arba iszeiginius apdarus perka jau nuo žydų. Lietuvaitės lig tartum nebežino tos dainos, kuri sako apie vaidelutę Byrutę „ji savo darbo marszkineis devėjo, trumpa rainuotą sijoną devėjo.“ Devėjo Byrutė savo darbo rubais, ne pirktiniais, o vienok isztekėjo už Didžiausiojo Lietuvos Kuni-gaikszcio Keistuczio ir liko motina galingo Vytauto Didžiojo. Ji nejieszkojo garbės (pirktiniuosę) rubuosę, ji puoszėsi teip, kaip mokėjo pati pasidirbti. Musų mergaitės jau dabar kiteip daro. Matyt vienos neiszmano kaip suausti gražų audeklą, o kitos stacziai tingėti pradeda. Tai negražu. Nusipirkti isz kromo gali kiekvienas. Ir tinginė mergaitė, jei turi turtingą tėva ar brolių, vis dasipuoszusi vaikszcziuos, bet paklausk ją, ar moka ji gražiai susiausti sijoną, ar moka sutaisyti broliui lengvą milą, ar žino, kaip reikia padaryti szvelnius abruselius? Vaikszcziuoja kaip kokia panna, o darbo nemoka ne kaip menka tarnaitė. Seniaus tokios mergaitės negaudavo vyrą, o dabar ir jaunikaiczių atsirado neiszmanelių, kurie jieszko paczios nedarbininkės, ale pini-guotos ir szilkuotos. Bet kaipgi apsiriko vargszas jaunikaitis vesdamas tokią paczią. Perkaliai ir szilakai susineszijo naujų vyras nebežada pirkti, o pati pasidirbti neiszmano.

Namuosę pasidaro suirymas. Dėlkogi teip? Tai pati kalta. Budamą mergą nevargino savo pirsztų ir nieko gera neiszmoko, o isztekėjus nebėra kada mokyties. Jaunikaicziai padarytu labai iszmingai, jei pasijieskotu paczių tiktai tarp tų mergaiczių, kurios moka gražiai austi ir szventėmis dėvi savo darbo rubeliais, o į perkalines, kad ir butu ir szilkinės, nė neveizdėtu. Tada gerosios mergaitės iszmoktu gražių darbų ir iszeitu už gerų vyrų kaipo darbszczios draugės, o tinginės pasiliktu senmergėms už pakutą. O kiek tada graszio pasiliktu neiszmetlioto žydeliams! Ir kagi veikia mergaitės dabar neverpdamos ir neausdamos szventinių rubų. Ar eina ant uždarbių? Ne nieko neveikia, teip sau po namuo prasidairo. Žemaitės tai nors arti padeda vyrams . . .

Gal pasakys viena kita mergaitė: „asz devėcziau ir szventeniais savo darbo rubeliais, bet bijau, juoksies isz mano naminių apdarų, mat visos turi pirktinius.“

Ne visos turi pirktinius, o iszmingas žmogus netiktai nesijuoks isz tokio apdaro, bet dar laikys tavę didesnėje garbėje už kitas mergaites su pirktiniais sijonais. Juog ir žydelka gali teip-pat apsirėdyti. Daug meiliau yra matyti gražiai ir labai gražiai apredytą mergaitę namų darbo rubais, nekaip szilkais. Mat szilakai dėl mergaitės svetimas daiktas, o naminei rubai tai jos visas darbas, vargas, jos iszmanymas. Į savo rubus įverpė ir įaudė ji savo mislį ir savo gražumą.

Kaip žiedelis turi savo visą gražumą isz locnų lapelių, o apkaiszyti svetimi žiedai jo visai nedabina, teip ir mergaitė — darbininkė tada tikrai graži, jei pasipuozia savo rankoms suaustais rubais. Garbė toms lietuvaitėms, kurios nepametė senovės gražių paproczių ir puozias savo iszmanymu (linkinduma visa prie savo gimimo); jos bus geros moteris, szlovingos motinos, o gėda toms, kurios apsilėidė ir tiktai tiek tesirupina, kad pagal mados apsirėdytu už tėvo piningus.

Tasai.

Kas girdėties Lietuvoje ir pļaczioje pasaulėje?

Petrapylė. Latvių pastoriai džiangiai, kad ir jiems palengvinę, ypatingai nebebaudžia už netikėtą apkriksztijimą ar sužiedavimą latvių-pravoslaunų. Paklausite, kas tai de paukszcziai-pravoslauni latviai? Nieko keisto: tai vaikai tų paikiųjų neiszmintingųjų latvių, kurie pasigvieszė ant prižadėtos maskolių žemės ir perkeitė savo liuteriszką tikėjimą ant praroslaviszko. Nabaigai užsivylė; nieko negavę norėtu atgal atgrįžti, bet kelias užkirstas-nebeleidžia valdžia. Negut paslapeziomis apsikriksztija ar apsipaczioja liuteriszakai. Už dalijimą sakramentų tokiems buvo padėta didelė bausmė prie nabaszninko karaliaus, szioigi suminksztinta. Isztremtieji pastoriai grįžo namo. Teisingai Petrapylė nustojo buvus kaip kokią baidyklę, isz kur vis laukėm kokių netikėtų nemažonumų, skriaudimų žmonių, ypatingai svetimtauczių laisvės. Dabar tai pradėjome vis laukti, kągi iszgirsimė isz Petrapylės paguodžianczio?

Petrapylė. Palengvinimai tikėjimo dalykuosę. Patįs maskolai sako, kad jie, kol padarą žingsnį tolyn, pirma atsitraukia žingnį atgal. Teip buvo su iszkalomis ir tikėjimu. Žude, žude vaikus ir dvasiszkuosius, o nieko negavę dabar pradeda atmainyti visą kužką teip asztriai pirma kariavo. Sztai naujas paliepimas: „Jo Mylista Imperatorius 25 d. birželio m. teikės augszcziausiai paliepti: 1. neatsakytiną lankymą pravoslaviszkų cerkvių mokytinių svietiskosę iszkalosę esanczius **visur pertraukti**. 2. tą paczia maldą priesz mokslą, kalbėtą visų krikszczionių, tose iszkalosę, kamę yra didesnis skaitlius svetimo tikėjimo mokytinių, pakeisti maldomis skyrimai dėl kiekvieno tikėjimo, sutinkancziomis su jų papratimu. Tas augszcziausis paliepimas Apszvietos Ministrui perduotas 14 d. liepos mėn. 1897 m.“ Trumpiaus ir aiszkiaus sakant: pirma karaliaus dienosę visi krikszczionis mokytinei turėjo eiti į cerkvę, o dabar kiekvienas į savo bažnyczia eis; pirma visi mokytiniai kartu kalbėjo priesz lekcijas vienokia maldą, dabar kiekvienas saviszką.

Matyt, kad pasiprieszinimas valdžei Kurszo kapelionių ir katalikų nepraėjo be naudos ir visai Maskolijei, nės sztai

kokį palengvinimą visiems palengvino, O maonus Dieve, kiek tai szauksmo buvo, tai ant fanatizmo katalikiszku kunigu tai ant pusgalvystės pasiprieszinanczių! Dabar tie atliko pusgalveis, kurie rodijo „nepusti priesz vėją.“ Matyt mielieji padėkavojant Augszciausiajam turine mažesnius vėjus dėl to putimas kartais iszeina ant naudos.

Liepava. Rugsėjo pradžioje vieszėjo Liepavoje I. M. Vyskupas Palliulionis. Szventdieneis cermavojo žmones ir paskui mokino juos savo gražiais žodžiais. Sake lenkiskai ir lietuviszkai. Tarp kitų žodžių pasake: „tėvai dabokite, idant jūsų vaikai gražiai mokėtu poterius, idant gerai žinotu ir suprastu S. tikejimo tiesas. Užsitėmyjau tuos žodžius ir tariau savyje: tas balsas I. M. Vyskupo bus tiktai garsas balso puszcioje, dėlto kad tie tėvai ir motinos ne dabos savo vaikelių. Visi vaikai visos Liepavos lietuvių iszmoks lenkiskus poterius, o motina ir tėvas nė nežinos, ar gerai moka poterius, dėlto kad jie patįs nemoka nė tų poterių nė tos kalbos. Dėlko lietuviai mislyja, lenkiszki poteriai V Dievui meilesniai, nėra žinios, bet visi lig tartum priversti užkrauna ant savo vaikelių naujus poterius. Vaikėlis įgauna paskui kasžin kokią puikybę: giriasi priesz mažesnius vaikus isz savo lenkiskos maldos o **niekina** lietuviszką, paskiaus pradeda **niekinti** ir lietuviszką savo motinos kalbą. Ant galo iszaugo isz to vaikėlio žmogus nė szis nė tas — nė lenkas nė lietuvis. Kiek tai vaikelių katalikų užsiraszo mokslainesę lenkais, nors turi gryną lietuviszką pavardę, (Ir visuotinis suraszymas parode tą patį lietuvių prilinkymą — atsirado lietuviszkos szeimynos, kurios užsirasze prie lenkų.)

Liepojis. Rugsėjo 17. dienoje sujudėjo Liepojaus vyresnybė ir žiopliai. Ant uosto kranto surinko vyriausieji virszininkai pasitiktų carienės-motinos (naszlės), kuri atvyko su savo jaunaisiais vaikeliais, plaukdama juriomis. Du garlaiviu veže carienę ir jos draug-keliaunikes. Žmonės dagirdę, kad priplauke cariszki garlaiviai subėgę pasižiopsotų, kaip carienės daiktus krauna isz laivų į vagonus, ir kaip ponai sveikina carienę, kadaž ėjo isz garlaivio į vagonus. Ne ilgai vieszėjo Liepojuje, nės už keletą adynų iszvažiavo gelszkeliu

pietų krasztan. Trukis nuszvilpė, žmonės iszsiskirstė, ir liko vieni dumai, kurie paskui visus pasklydo po padangę.

Szatės. (Telszių apskriczio). Naktovidu isz 1 ir 2 spalių mėn. d. perkunaitis spyrė į kairijį bažnyczios bokszta, nuplėszė gabałą stogo, sutrupino nekurius bałkius, apdraskė mura; patsai boksztas pakrypo i szalį, bet varpai pasiliko ant vietos, nepagadinti. Siuczio buta teip smarkaus, kad stogo blėkos ir plytgaliai už szventoriaus dar per 10 sieksnių nukėkė. Pragaiszties galima rokuoti lig tukstanczio rublių; kiti sako, kad daugiau.

Sziauliuosę. Caro paliepinas — neiszpildytas. Skaiytojams jau daveme žinią apie małonų mums katalikams caro paliepiną, kad 1) nuo 25 d. balandžio m. nebevartytu į cerkves mokytinių nepravoslaunų, bet leistu jiems eiti į savo bažnyczias; ir 2) kad neverstu mokytinių nepravoslaunų melsties kartu su mokytiniais pravoslaunais, bet leistu skyrimai pagal savo tikėjimą. Bet veizdėkite, kaip tai pildo Lietuvos czinauninkai galingo caro valią: parodys jums atsitikimas Sziaulių gimnazijoje.

Visosę mokyklosę, vaikams po vakacijų suvažiavus, esti susirinkimas, „aktu“ vadinamas: dalija geriesiems mokytiniam pagyrimus, apsako, ką ir kaip par pereitus metus daryta, ant gało ateina popas ir pradeda melsties priesz pradėjimą mokslo, o visi mokytiniai turi klausyties, stovėti, kad popas szvenczia, bucziuoti popui kryžių ir tt.

Teip tatai atsitiko szimet ir Sziaulių gimnazijoje. 20 d. rugpjuczio mėn. apie 10 valandą ryto susirinko visi gimnazijos studenteliai paklausytų ir pasirodytų su savo drabužiais kliasų perdėtiniam. Viskas buvo gerai, kol popas neapsiviłko cerkviniais rubais dėl atlaikymo „pradžiamokslinio molebno“. Mokytiniai katalikai, žinodami caro paliepiną, leidos pro duris į korydorių, ką regėdamas direktorius (valdytojas gimnazijos) visu balsu suriko inspektoriui (priveizdėtoju) ir mokytojams (uczyteliams): „Turėkite, gaudykite ir rasztavokite tus velnius maisztininkus! paszaukkite paliciją! tegul kapoja tus prakeiktus katalikus! o kapelionis iszeis su savo popiežium į

velnio dulkes“. Visi mokytojai sukėlė visus pragaro gyventojus ant galvos popiežiaus, vyskupo ir kunigų ir iszkeikė biaužiausiomis sziderstvomis. Visu perdėtinių veidai buvo pajuodavę, kaip paiszinas katilas, kunai virpėjo isz pykczio, kaip drugio krėcziani. Isznevožijimams katalikų dvasiszkujų, ypatingai kapelionio J. Rymeikos nebuvo gało, buk tai jis primokęs katalikus teip padaryti. Tuojaus atbėgo asztuoni „gorodovyje“, sprauinkas su savo pagelbininku ir vienu „kvartaluuoju“, bet neturėjo ką daryti, nės mokytiniai ne nemislyjo bėgti ar maisztą kelti: iszėjo isz salios ir sustojo sau tyliai korydoriui; tiktai vienam VI kliasos mokytiniui (szliadieriui) sekės iszsprukti pro duris ir be kepurės parbėgti namon par visą miestą; kitiems perdėtiniai užstojo duris. Direktorius paszėlo; isz neapsakyto apmaudo trenkė jį apoplėksija; nusigaudęs pradėjo szaukties popo, kad spaviedotu, bet atgijo, kad mokytojai nutęsė prie vandenio ir pradėjo leisti ant galvos vandenį isz krano. Atsigaivelėjęs direktorius, regėdamas tałkoje policiją, asztriai įsakė eiti į salią ir kłausyti popo, bet nepaklusnųs mokytiniai vienbalsiai atsakė: „Mes esame R.-Katalikai; su pravoslaunais „molebnu“, nelaiyksime!“ Tada direktorius liepė skirties į kliasas, kamę juo ir uždarė, kol nepasibaigė „molebnas“ pravoslaunų. Paskui savarė vėl į salią ir tyrė nuo 11 valandos ryto lyg 4 po pietų. Vieni vaikai užsidengė ciecoriaus paliepimu, kiti — tėvų neleidimu, tretii — priesz taravimu jų sąžiniai, bet rados ir tokie vėpłos, kurie dengės mokytojo religijos paliepimu, kas tardytojams labai tiko, nės ir kitus kurstė sakyti ant nenaudos kunigo J. R.

Lyg szioł neiszvarė nė vieno mokytinio, tiktai tuos, kurie buvo perdėtiniais ant gaspadų atstatė nuo perdėtinstės, kaip žmones, kuriems negal įtikėti. Inspektorius vaikus gandina perdavimu visos byłos Vilniaus Aprinkiniui Sudui (Okružnui). Visas miestas, ir gerieji maskoliai visos karalystės par savo gazetas papeikė perdėtinius gimnazijos ir užmėtė ant jų gėdą. Valķiojas tada, kaip vilķai par kaktą veizėdamis. O, kad jie užsigėdintu błogų savo darbų, kurie nors kartą aiszkliai apsireiszkė. Pirma už visas jų szunybes vis reikdavo atsakyti „katalikams-maisztininkams“

su kunigais, o dabar vis daugiau turime parodymų, juog Lietuvos czinauninkai, nė paties iszmintingo caro neklausydamis, sauvaliuodami, tycziomis maiszė, kad parodytų Lietuvos kraszto žmones neramiais ir asztrią valdžią ant jų reikalingą. Jaunasis vienok karalius matyt kiteip mislyja, kad visus didžiuosius senuosius „diejatielius“ meta szalin: general-gubernatorius pasiskubino numirti tai jo laimė; po jo atėjo prie Vilniaus okrugio popieczytieliaus — puspopio Siergijewskio. Lengviaus žmogui daros kvėpuoti!!

Tapalis.

Peterburgas. (Pałociaus intrigos). Szį praėjusį pavasarį bent keliuose užrubežiniuose laikraszcziuose, gaunancziuose visuomet tikras žinias, buvo atsiradęs garsas, keletą kartų atnaujintas, apie caro ligą ir jo projektą iszvažiuoti į užrubežį, o ant to laiko valdžią palikti savo motinai, t. y. mirusiojo Aleksandro III naszlei. Garsas buvo labai panaszus į tiesą.

Paskui iszsireiszkė — tai buta intrigos, arba paslaptinės pinkliskos talkos, carui numesti nuo trono.

Keletas caro patarėjų, persigandę žmoniszko apszėjimo caro su padonaisiais, arba — kaip jiems rodėsi — perdaug minkszto, lėto rėdymo vieszpatystės, tycziomis skleidė ant caro paskalbą buk jis sergas, tokį garsą leidė į Europą tycziomis, kad Europoje mislytu buk caras tikrai esąs negalįs bevaldyti vieszpatystės, idant paskui lengviaus galėtu praszalinti Mikalojų II. Caro motina naszlė ant to sutiko.

Prie tos intrigos prigulėjo ir ją surėdė Pobiedonoscev (Sviatejszojo Synodo Ober-prokurator's) ir Voroncov-Daszkov (pałociaus ministeris), su žinią carienės-naszlės. Visa ta szaika su sylą ketino antpulti ant caro ir priversti jį, kad pasiraszytu buk iszvažiuodamas į užrubežį valdžią palieka ant to laiko regencijai po vadovystę carienės — naszlės. Žinoma, gal butu paskui carui smertį padarę, teip kaip yra atsitikę su Povilu I ir Petru III.

Bet caras Mikalojus II laiku pajuto, tur-but jam praneszė generolas Friederichs. Voroncov-Daszkov tapo praszalintas nuo vietos, Pobiedonoscev iszvažiavo į už-

rubežį, o carienė-naszlė ketinanti apsigyventi Danijoje. Friederichs pateko į Voroncov'o-Daszkov'o vietą. Visa tai yra labai netoli tiesos.

Krakavas. (Galicijoje) Czia 21 d. liepos m. pasimirė garsus lenkų poetas (giesmininkas) Adomas Asnykas, kurio tragediją „Keistutis“ dailiai iszvertęs p. V. Kapsas patalpino savo laikę „Varpę.“ Apie tą buvome jau minavoję.

Varszava. Ant Paminklo A. Mickievydziui. Lenkai prie szio ciecorisus atgijo. Pirma maskoliai vylės kumszcziu pergalešią svetimtauczių dvasią ir isznaikinsią visa, kas jų yra savo, o užmesią maskoliszką. 33 metų praktika parodė, juog labai klydo, juog dvasios kumszcziu nejveiksi, ir atlyžo lenkams gazetoms leidė drąšiaus apszvarstinėti savo reikalus, atėmė nuo jų biaurius ruskintojus naczelninką kraszto Gurką ir kuratorių Apszvietos-Apuchtiną, o į jų vietą paskyrė szviesius iszmingus vyrus. Dabar sztai leidė rinkti dovanas dėl pastatymo Varszavoje puikaus paminklo visugarsiaumiam lenkų giesmininkui Adomui Mickievydziui sukaktuvėšę 100 metų nuo užgimimo (gruodyje 1798 m.) Lenkai pasrodė labai mylincziais garsių savo mokytų, apreiszkę didelį duosnumą, nės tik par du mėnėsiu supylė 200 tukstanczių rublių. Kad butu reikėję, butu da daugiau supylę. Paminklą dirba lenkas drožėjas-Godebskis Paryžiuję. Adomas Mickievydzius, kaip ir daugybė kitų lenkiszų rasztininkų, gimė tarp Lietuvos Baltrusių, mokės Vilniuje. Lietuvą tėvynę apgiedojo labai karszcziai meilingais žodžiais. Neabejoju, kad jis jei butu gimęs tarp lietuvių ir geriaus lietuviszkai mokėjęs, butu palikęs neužmirsztinas giesmes ir musų kalboje. O dabar dėkui jam ir už tą, kad apgarsino mus nors svetimą kalbą. Kitą met daugiau pasakysime apie A. M. ir pridėsime puikų jo paveikslą-portrieta.

Anglija. (Jubiliejus Viktorijos.) 23 d, birželio mėn. anglicziai szventė savo sostapylėje, Londonę jubilejų Viktorijos vieszpatavimą par 69 metų. Istorijoje visų laikų nedaug atrastumi karalių, kurie teip ilgai butu vieszpatavę. Apimdama Anglijos sostą po savo dėdės Jurgio IV. Viktorija buvo jauną 18 metų panelė. Verta pažvelgti atgal, kas ir kaip Anglijoje persimaine, kad suprastumem ar teisingai

visi anglicizai teip szlovina savo karalienę. Viktorijei vieszpataujant anglicizai teip praplantino savo vieszpatystei ribas (rubežius), kad dabar po Anglijos valdžią yra szesza ar asztunta dalis viso žemės pavirszio. Bemažko nėra tokio kempelio, kamę nerastumi anglicizų, isteigiusių kołonijas. Keistai gyvena metropolija (tikroji Anglija, kaip motina) su savo iszeiveis kołonystais.. Anglijos kołonijos turi pilną laisvę, risza jas visas į kupetą tiktai Viktorijos vardas ir vienodi reikalai ir rupescizai. Anglija lenkia (szenavoja) valią savo kołonijų, nekamę ne surisza anų, teip kaip Iszpanija. Dėlto kad priesz Iszpaniją vis kelias jos kołonijos atsiskirdamos, Anglija yra mylima ir niekam isz kołonystų neateina į galvą skirties. Szitokioje paszenavojimo laisvės politikoje yra baisi Anglijos tvirtybė, o ta politika pradėjo vieszpataujant Viktorijei, už ką amžina jei priguli garbė. Nedyvai, kad sveczių savažiavo į Londoną puspenkto milijono. Londonas didžiausias miestas visamę pasaulyje, turi patsai puspenkto milijono. Yra tai tiek žmonių, kiek turi ne viena nemaža karalystė. Milijonai žmonių buvo eisėnoje par Londono ulyczias paskui raitus kunigaikszcius, kariumenę, karalienę važiuotą lyg S. Poviło katedros. Czia ant oro buvo atlaikyta dievmeldystė, czia karalienė gavo religiszką palaiminimą ir iszleidė į savo žmones trumpą atsiliepimą: „Isz visos sirdies dėkavoju mylimiems mano žmonėms. Tegul juos Dievas laimina!“ Viktorijei dabar priguli 383 milijonai žmonių, tai yra ketvirta dalis viso pasaulio, 300 tukstanczių Londono neturtelių buvo iszkelti pietus ir daug kitokių gerų darbų Viktorija padarė tą dieną. Seniaus vis kalbėjo, kad Viktorija pagrižus prie katalikystės. Kas žino? tas tik aiszku, juog ji tuojaus pagrižstu, kad nenorėtu erzinti savo pavaldinių, karių didžioji dalis iszpažįsta anglikoniszką tikėjimą, iszsiskaidusį į daugybę szakų: presbyterijonų, metodystų, kvakiežių, purystų ir tt., ir tt. Paskutiniamę laikę labai sparcizai pradėjo visi głausties prie katalikų bažnyczios.

Isz visų dalių Anglijos vieszpatystes, viena didelė Irlandijos sala, užgyventa vienais katalikais (bene 9 milijonai tikrai neatmenu) parlaik buvo szpaudžiama ir krivydyjama;

bet dabar ir jei žada didesnę laisvę ir katalikiszką universitetą nuo kitų metų.

Norvegija ir Szvecija — suvienytos sziaurės vieszpatystės ant Skandinavijos pussalės. **Kelionės ant polių.** Kas tai yra poliūs? Jau gal jūs visi žinote, juog žemė, ant kurios mes gyvename, ne płokszcza, bet isz visų pusių apvali, kaip kamuolys. Tas kamuolys vis rieda aplink kitą ugninį, pusantro milijono kartų didesnį už savę kamuolį — saulę vadinamą; negana to, riedėdamas aplink saulę jis dagi sukas, kaip varpstę aplink savę. Bet ir riedėdamas ir sukdamas tas žemės kamuolys vis szildo tik szonus, nėkumet neatkreipdamas virszutinės ir apatinės pusės, kurios isz tos priežasties par kiaurus amžius stovi po nėkumet netirpstanczais ledais. Pats virszutinis ir pats apatinis žemės punktas ir vadinas poliūmis: virszutinis — **sziaurpolium**, apatinis — **pietpolium**. Savo mislyje perverk žemę kiaura par tuos poliūs, tai bus žemės aszis, aplink kurią apsisuka par vieną sutką. Szimtą keles deszintis mylių aplink polių turi apgulęs ledas, tai plynas, kaip ant ežero, tai vėjo suvarytas į didelius kałnus, varinėjamus po Ledinų Didmarę (Okeaną). Niekas nežino ar tenai ant polių yra jura, ar žeme; jei žemė ar gali koksai gyvis isz-siturėti, kokie ten vėjei, koks oras, koks vandens płaukimas, gilumas ir tt. Žmogus nemėgia paslapezių. Marininkai bėpradein (nuolat) bandė nuvykti ant pat poliaus, bet vėtui; vieni turėjo grįžti atgal, kiti su ļaivais buvo ledinių kałnų sutrinti kiti szalcziu ir badu pasimirė. Vienok, juo daugiaus kluczių žmogus sutinka, juog didesnį nora, įgauna priveikti jas ir iszaiszkinti paslaptes. Neļaimingi marininkai nenugrėsė kitų nuo bandymo pasiekti tą paslaptinę polių. Perniai sugrįžo isz kelionės ant sziaurpolių Fridjof's Nanso's, prabuvęs tarp ledų par kiaurus trejus metus. Nansen's gimęs Norvegijoje, yra turtingas ir augsztai mokytas vyras. Užsimetęs priveikti gamtą pasidirbo tam tikrą ļaivą, apsiūtą, daugalių lentų isz visųtvircziausių medzių: iszpaniszko ažuolo, alyvų, smalinių puszių; jo forma buvo tokia, kad ledams sumygus galėjo augsztyn iszsprukti. Pasiēmė lengvus vilnoninius apdarus ir maiszus, į kurius įlindus gal iszturėti szaltį 100°; prisidžiovino visokių zuvių,

mėsų, daržovių, prisipirko važiuojamųjų szunų ir iszkeliavo. Nansenas turėjo tokį iszrokavimą, kad pats Didmarės vanduo pernesz jį par polių, kaip pernesza medžius isz Europos į Ameriką. Reikia žinoti, juog Didmarėsę vanduo netelkszo, kaip ėzeruose, bet pļacziomis, kartais po 500 vierstų, sraujomis traukia. Nansen's mislyjo, juog tokią sraują perpļaukia par pat polių. Vienok apsiriko. Par kelius mėnesius brukės tolyn tarp ledą, o nuvažiavęs 50 mylių nuo kietos žinomos Pranciszkaus Juozapo žemės (teip vadinas sala) pasergėjo, juog pļaukia nestacziai į sziaurę, kaip norėjo, bet į sziaurvakarius. Paliko tadą savo laivą, „Fram“ vadinamą tarp ledų ir leidės su draugu Johansen'u szunis užsikinkęs. Teip nukeliavo da 40 mylių, bet toliaus nebegalėjo traukties dėl nebepergalimų periszkasų. Leidės tadą atgal, prisligo valgio, szunimis maitinos. Peržiemavoję vėl kotais keleis leidos ir ancztikę laivą isz Europos po trejų metų sugrižo namon. Jo trets draugas Sverdrupda pasiliko su „Framu“, bet nēr vilties, kad ir jam pasisiektų nusitrinti lyg poliaus. Nansens tadą gało nedasekė, bet atrado daug geografiszķų vietų, buvo nekeliavęs 60 mylių toliaus nekaip kiti ir tik 50 mylių betruko.

Kas-žin ar negeriaus pasisekė oru nulekti ant pat poliaus kitam marininkui-žiemų gyventojui inženieriui Andrée isz Szvecijos. Jis pasidirbo didelę puslę isz kieto, neperpuciamo szilko. Pyslė ta nuò 1800 metrų kryžia vinių, augszto bemažko 2 sieksnių. Kaipgi ant puslės važiuoja? oras, kvapas tai gan sunki medžiaga yra daug kvapų arba gazų daug lengvesnių už orą ir dėlto kilstanczių orę augsztyn, kaip pamerktas lengvas medis iszpļaukia ant pavirszio vandens. Jei tokiu kvapu (gazu) prileisi puslę, tai ta puslė ľakios orę nekrisdama žemyn. Juo didesnė puslė, juo daugiau turi lengvo gazo, juo sunkesnius daiktus pakelia sus savimi. Andrée apaczioje puslės tadą prisitaisi pintinę, ten sukrauna padargas, ginklus, mokliszķus instrumentus, valgymą ir iszlėkė su Strindbergu ir Fränkeliu nuo paskutinės — Szpitzbergo salos. Kaip Nansenas rokavo jug nupļauks su Didmarės pļaukimu, teip Andrée vilias nuszkrisins, nuo pietinio vėjo, kurio nuo perniai ľaukė. Drąsumas Andrés lygus patzudytės: niekas

lyg sziolai neskraidžiojo ant tokių puslių ilgiaus kaip dvi dieni, o jam mažiausiai reikia 7 nedėlias, ir ta nedelia gali buti teip ilga, kaip keli mėnesiai, nės ant poliaus vėjai mainos, gali puslę neszioti ir szen, ir ten; tiesiu keliu reikia praskristi 3400 kilometru (bemažko tiek pat verstų), ale gal prisireikės praskradžioti ir 20000, jei vėjai pradės neszioti. Puslę siuvo gerai; da kas gal žinoti, ar neatsiras kokeę plyszelis par kuri kvapas iszbėgs ir puslė nukris kamę tarp ledų: kaip begelbėsies? Gali ir valgymo pristipti, nors keliose vietoje sukrovė dėl jų valgymus, amerikiečiai ir maskoliai davė žinią primariniems gyventojams nenusigasti ir nekrivydyti žmonių, jei jie atlieks prie jų ant didelės puslės. Jau daugiau kaip mėnuo iszėjo, kaip Andréė iszskrido, o da nekokios žinios nėra, nė vienas paczto balandis neatskrido. Andréė pasiėmė mokytus paczto balandžius dėl padarimo žinios apie savę.

Didelis paojus neįbaugina kitų, sztai 25 liepos isz Antverpijos (Belgijoje) iszvažiavo ant pietinio poliaus Adriande-Gerlache su draugais, Daneo, Aretowski, ir kitų keletas o prancuzai ir ruoszia szeszių kartų didesnę puslę už Andréės. Tai su koku pasiszventimu žmonės vargsta dėl mokslo.

Vaiszgantas.

Kritiečiai. (Veizdėk paveikslėli). Jau esame minavoję vieną antrą kartą apie narsų kovojimą kritiečių už savo laisvę. Didelė Kritos sala ties Graikiją Tarp-žeminėje juroje už gyventa puikių žmonių isz graikiszkos giminės, garsi nuo senų senovės. Par kelius szimtus metu da sala buvo turkų valdžioje, neapsakomai varginama. Daugumas graikų krietiečių nulenkė galos priesz savo kankintojus turkus magometiečius, iszsižadėjo savo tautos, krikščioniszką savo tikėjimą perkeitė, bet didžioje dalis pasiliko krikščionimis graikais, purtinos prislėgti, lėjo kraują par ilgus szimtus metus neduodamės turkams panaikinti; ilgai niui neapkęsdami turkų įnirto ir ant savųjų perkeitusių tikėjimą arba iszsigynusių graikiszkos gentystės, kraujas papludo da didesniu upeliu. Par pastaruosius trejus metus ypatingai arsziai kibo už ginklų, Europos vieszpatystės juos parėmė ale turkai nenori iszsižadėti turtingo kraszto.

Europiečiai vėl dėl kritiečių nenorėtu su turkais prasi-
dėti, nės vaina nors dėl laisvės, vis-gi baisus daiktas.
Turi tadą sąla apėmę, ale mažai kas į europiečius-kareivius
žiuri, nės jie ligomis apnikti, o maisztai vis tebėra. Su-
blōgo kritiečiai ant turto ir gyvenimo. Dabar norėtu tik,
kad duotu jiems graiką kunigaikštį Ypsylantį. Turkai vėl
reikalauja, kad gubernatorius nors tegul sau bus krikšč-
czionis, bet tik butu Turku pavaldinis. Ir Dievas žino
kuomet bus koks galas! V.

Kretingos kilmė ir tolesnioji istorija.

Kretingos pradžia, kaip sako senovės tyrėjas Narbutta, siekia IV amžiaus Kristui gimus. Tikrų žinių nėra, bet pasa-
koja, buk Gotų karalius Armonas, isz gimines Grutingų,
įkūręs gilioje Žemaitijoje tvirtynę, kuriai davęs savo giminės
vardą: Grutingų tvirtinė arba Kretinga. Szalip vieszkelio
kalnas tai tvirtynės liekanos esą. Kokia buvo tvirtynės
buitis, koks jos galas, ir apie tai tyli senovės rasztai. Pir-
moji tikra žinia apie Kretingą užraszyta 1602 metuosę.
Tamę laikę Kretingos valdonas, turtingas ponas Jonas
Chodkevicze parsikvietęs 8 bernardinus, idant jie mokytu
žmones katalikus ir apsergėtu nuo Liutero mokslo, kuris
isz Prusų pradėjo platinies ir Žemaitčiuosę. Pastate jiems
isz pradžių medinę bažnytėlę ir medinį klostorių; bet kada
pamatė ponas didelis zokaunįkų rupestringumą ir darbsztumą,
užmane padirbinti jiems ir didelį murinį klostorių ir gražią
muro bažnycią, paskirtą draug ir visai parapijai. Ant
upės Akmenės kranto atskyre 1 valaką žemes dėl bažny-
czios, klostoriaus, szpitolės ir kitų reikalingų namų.
Toliaus užraszė klostoriui 3 valakus žemės, be žmonių;
grudų 380 baczkų, dalį medaus ir vaszko, o szieno, medžio
ir kitų reikalingų — daiktų suveždavo dvaro žmonės tiek,
kad galėjo 15 bernardinų ramiai gyventi. Szita duoklė buvo
lenkų karaliaus užtvirtinta „ant amžinų laikų“. Pirma
pradėjo statyti klostorių, kada jau visa buvo įrengta, kasė
1^r bažnyčiai pamatus. Murnikai buvo parkviesti isz Kro-
kavos miesto, o szejp-jau darbinikus turėjo statyti septini
valszcziai. Nors tokia žmonių kruva darbavos apie baž-

nycia, vienok praejo 7 metai, iki visa buvo užbaigta. Vargonus dirbo Žuvėdų žemėje. Buvo tai visu Žemaičių gražieji vargonai ir patis didieje, nės turėjo 36 balsus. Užmokėjo už tuos vargonus 16000 dukatų; pagal tų laikų didžiausia kruva piningų.

Paszventė tą bažnyčia vysk. Kiszka ant garbes Szvenčiausios Panelės Anioliszka arba Porciumkuo.

Pastatęs bažnyčia pasirupino p. Chodkevicz, idant butu ir visas miestelis gražiai surėdytas: iszvedė tiesias gatves (ulyczias) atskyrė keturkampį dėl rinkos, pastatė ratusį su boksztų ir davė gyventojams įstatymus t. v. magdeburgiszkų miestų. Apsigyventi miestelyje galėjo visokio luomo žmonės, tiktai katalikai. Isz pradžių tikrai tebuvo vieni katalikai, bet ilgai nelaukiant pradėjo Kretingoje vietos jieszkoti ir kitoki žmonės, įpatingai žydai. Rasztai paduoda 1700 metus, kada pirmas žydas atvyko Kretingon ir užgyveno. Nuo tų metų lig sziai dienai tiek priviso žydų Kretingoji, kad visai iszvirto į žydiszką miestelį.

Vienodas kretingiszkų gyvenimas persimainė, kada XVIII. amžiaus pradžioje kilo karė tarp lenkų ir žuvėdų. Pasklydus garsui, kad žuvėdai artinasi prie Kretingos, bernardinai nusigando. Surinko brangiausias bažnyczios daiktus ir iszveže į Prusus palaikyti. Ten paslėpė tuos daiktus teip gerai, kad jų daugiau neberado nė patys zokainikai. Žuvėdai tikrai užpuolė ant klosztoriaus; užrakintas duris sukapojo ir sulaužė, o kas tiktai jiems patiko visa pasiėme. Bernardinai iszbėgiojo isz klosztoriaus ir pasislėpė. Prie tos nelaimės prisidėjo kita: atsirado baisios ligos ir didelės maras. Smarkiai baude V. Dievas žmones, bet neilgai. Žiema isznaikino ligas, o santaika padaryta tą patį metą tarp lenkų ir žuvėdų sugražino gyventojams ramumą. Pagrižo atgal ir bernardinai, bet rado tiktai isztusztintus rumas: nė kasdieninės duonos nebeturėjo. Ponai padarė pradžia, duodami aľmužnas, o valsezionis vėl pradėjo isz eilios rinkti ir vežti grudus ir kita visa, kaip ir pirma.

Prie klosztoriaus pastate 1775 m. ir mokslainę dėl mažų vaikų lig 2 kliassų. Mokytojais buvo kunigai, buvusieje Jezavilai; mokslas ėjo gerai. Neilgai vienok testovėjo Kretin-

goje ta iszkała, nės 1791 liko parkelta į Telszius ir padidinta iki 6 kliašų.

Bernardinai pasirupina uždėti naują mokslainę. 1803 m. prasidėjo mokslas iszkałoje su 2 kliašom, par pusę padalytoms (t y. 4 kliašų mažųjų). Mokslas neľabai vyko. Tamę laikę parsimainė dvaro ponai. Hr, Zubov'as, kuriam pateko Kretinga, paėme į savo rankas ir mokslainę. Darbas pavyko: susirinkdavo lig 300 vaikų.

Ir žydu kretingiszkių neužmirszo ponai. Szveksznių ponas H. Pľateris, buramas dėl szłoves užveidėtojis mokslainių Telszių apskriczio, pastate žydams kahała, nupirkęs ir savo piningais pertaisės murinius namus žydo Szmulės. Tas kahałas (kaip ir iszkała) teip pamėgo žydams, kad nuo tų metų t. 1843) jie pradėjo vieszpatauti visoje apygardoji.

Ir vokecziams-liuterams, kurie pamažu apsigyveno Kretingoje liko duota visa ľaisvė. 1803 metus liuterai iszprasze nuo caro Aleksandro I. paszaľpą dėl kirkos ir pastorio, o nuo Hr. Zubovo pus-antro valako žemės. Medine kirka isz pradžių buvo, bet jai sudegus murini dabar gražių raudonų plytų.

Prekyba Kretingos dabar žydu ir prusų rankosę: žemaciciai nedaug teprisideda. Klosztorius tebestovi, o jamę vieszpatauja seni bernardinai ir dejuoja kunigai-nevalninkai.

Kaip Vargaitis pavirto į vagį — razbaininką ir nukeliavo į Sibėriją.

Apysaka. Paraszė *Dėdė Atanaxas.*

(Tąsa).

XIV.

Po to nelaimingo atsitikimo su žydu — keporninku Voverų miszke-palicija pradėjo jieszkoti Vargaiczio ir jo draugo Juozo Vagiszaucko. Asesorius Meszeninkov'as, kurs pirmiaus, anot žmonių pasaka su vagimis gyveno už „pan-brats“, dabar pavirto, tarsi isz kokio įkvėpimo, į visudidžiausį vagių prieszą; deszintininkams sragei priesake, kad surastu Vargaitį ir jo draugus ir visus areszta-

voję, jam pristatytu. Policija pradėjo jieszkoti Vargaicziū ir jo draugus, bet nekaip negalėjo surasti. Garsai ėjo, kad Vargaitis čia buvęs, ten buvęs, o kur jis dabar atsi-randa nėks ano nežino; policija uostinėjo, sznipinėjo, bet surasti nėko negalėjo; pradėjo vėl garsinti, kad Vargaitis dienos vidu jau užpuldinėja žmones, kad nujausdamas, kur yra vienos moteriszkės, įeina į triobas ir be jokios „ceremonijos“ praszo valgyti ir ką nors ant kelio įduoti; pasakojo, kad jis jam pas tas ir tas ukininkes buvęs, to ir to prasžęs, o prieszinanties arba gaspadinei nėko nenorint duoti parodęs „olverį“ ir pasakęs: „kad tu man nieko neduosi, szausiu tai, žemyn ant vietos“. Įbauginta gaspadinelė žinoma davė Vargaicziui visoko, ko tikt jis prasžė ir ano szirdelė mėgo, bile tikt jis anai nieko ne-darytu ir aną gyvą paleistu; pasakojo vėl, kad Vargaitis esąs apsiszarvavęs „revolvereis“ ir peileis arba dicimais ir nieko nebijaš ir kokiai tai labai buk pasakęs: „kas lys prie manęs, szausiu žemyn ant vietos, asz gyvas ar negyvas man vis tiek-pat“. Ukurių apygardoje Vargaicziū vardo bijojo netikt vaikai ir moteris, bet vyrai ir pati policija, kuri ant Vargaicziū galvos iszdave „dekretą“, kad tas, kurs sugaus Vargaitį gyvą ar negyvą nuo policijos apturės didelį pagyrimą ir „padėkavonę“.

Teisybe, kad Vargaitis pavirto į „razbaininką“; susitelkęs savo draugus Juozą Vagiszaucką, Mikołą Vagiliuną par dienas ir naktis vaikszečiojo po pievas ir ganyklas, o iszakė valgyti įeidavo pas kokią „gaspadinelę“ ir be baimės revolverį arba „dverį“ parodę, užsipraszydavo pusrytį, pietus arba vakarienę. Ukininkai, kurie gyveno vienkiemyje arba viensėdyje, negalėdami pavieniui kariauti su apsiginklavusiais rabauninkais, žinoma, priimdavo anus kaipo sveczius ir gerai pavaiszindavo, bile tikt jie aniems nėko pikto nedarytu. Vargaitis su savo draugais visą vasarą tokiu budu parleido be jokio paojaus; pradėjo artinties lytotas ir szlapias ruduo; vasarą galima gyventi bile kame, žinoma, ir ant tyro lauko, bet jau neteip rudens laikę: lietai, vėjai, darganos visus varo po pastogę. Atėjus rudens laikui jau ir Vargaitis su savo draugais ant nakties kur-ne-kur įsipraszydavo ar tai į svetimą jaują, ar tai į

daržinę ant sziaudų arba pas koki plecarninką į triobą. Teisybę pasakius, toksai gyvenimas ir pacziam Vargaicziui įkyrėjo; ir kaip-gi neįkyrėti? žmogus be pastogės, be duonos kashio, kurį sau visados turi uždirbti su „dveriu“, visados turi buti baimingas, kad nenutvertu arba kad gało nepadarytu ar žmogus tokioje neramybeje kas dieną gyvendams gali buti „laimingas“? Isz pradžios tasai tinginiavimas Vargaicziui szejp teip dar patiko, bet kuo toliaus, tuo jis patsai nežinojo, ką su savim' daryti, patsai savęs neapkente ir užėjo jam tokios valandos, kad patsai sau gałą norėjo padaryti; jis pats gerai suprato, kad toksai jo gyvenimas ilgai tęstiesi negali: ar pirmiaus ar paskiaus reikės pakliuti į palicijos ir sudo rankas į tadą viskas jau užbaigta arba vėl kas-nors gali nuszausti, užmuszti arba kitokiu budu jam gałą padaryti. Łaiką turėdams nekartą jis sau uždave klausimą: dėlko asz į tokį visų neapkentamą žmogų pavirtau? dėlko manę visi parsekioja? už ką? ir dėlko manęs visi neapkenczia ir gauda kaip koki miszko žvėrį? Aa.. patsai atsakydavo, „vagis“, „razbaininkas“! Jam tadą rodėsi, kad aną visi žmonės parsekioja, kad jis kenczia nekaltai, kad visas svietas yra prisiekęs aną parsekioti ir tt. Regėdams ir suprasdams, kad jo tasai laukinis gyvenimas neilgas, linksmino savę viltimi, kad dar sziek-tiek „kapeikų“ susirinkęs spruks į Ameriką į aną visų vagių „tevynę“. Vargaitis nekartą pasakojo ir savo draugams, kad reikia dar paimti keleta pinguoczių ir visiems verties į Ameriką, ba czion gyventi jau nebgalima. Draugai ant to sutiko ir sutare „kapitalistus“ dar apczziupinėti.

Buvo szaltas rudens vakaras. Vargaitis su savo draugais ant nakties sulindo į Antano Girininko, grintelę, kuri viena pati Voverų pamiszkeje riogsojo. Antanas Girininkas, kurį visi daugiausei Avinpjoviu vadino turi buti dėlto, kad jis svetimus avinus pjove, buvo naszlys ir turėjo dvi dukteri: Oną ir Magdalena; vyresnioji duktė buvo pas tėvą už „gaspadinę“, o jaunesnioji tarnavo pas ukininką už pusmergę. Garsaiėjo, kad Avinpjovys teip-pat priguli prie kumpanijos Jono Vargaiczio ir pjanna netikt svetimus avinus, bet moka nujoti ir svetimą arklelį ir

į svetimą svirną įlysti. Girininkas arba Avinpjovys buvo „aptariamamas“; jo vyresnioji duktė Ona buvo jau suaugusi merga ir lauke „vyrelio“, kaip kiekviena jauna mergelė. Vargaicziui pradėjus lankyties pas Avinpjovį jaunieji į vienas antrą įsistebėjo ir vienas antrą pamylėjo. Vargaitis pas Avinpjovį tankiaus pradėjo lankyties ir Onai pradėjo kalbėti, kad jis aną ves už moterį, bet ta nuszypsodavo ir atsakydavo: „et jūsų vyrų visados tokie prižadai, koliaik mergą prigaunate“. Vargaitis ir dabar Avinpjoviui ir Onai įkalbinėjo, kad jis czionai apsivesti negali, kad jis neužilgam važiuos į Ameriką ir tenai su Oną susivencziavos, Avinpjovys ant tos Vargaiczio kalbos biszkiuko atsiviepe, galvą palingavo ir nieko neatsake: matyti, kad jam isz to buvo nė szilta nė szalta, bet Ona pradėjo anam iszmetinėti:

— Eik, eik tu Joneliau, kaip asz už tavę galiu eiti? esi be pastogės, be duonos-kašnio, visų parsakiojimas, paims tavę ir manę palicija ir abudu į Sibėriją iszvarys!

— Matai, duszyte mano, kalbėjo Jonas vien prie Onos artindamos, mudu gyvensiva Amerikoje, toli toli . . . už jurų-marių už girių-miszku, kur nepasieks mūsų nejokia palicija. Trioboje ant stało dege taukine žvakė. Vargaiczio draugai ir Avinpjovys jau gulėjo ir gerus sapnus sapnavo. Jonas ir Ona ant lovos atsisedę ir susikabinę vienas antram į ausį sznibždėjo saldžius žodelius. Jonas savo mylimajai pasakojo, kad jis ancš iszvesz į Ameriką, kad jie tenai susivencziavos ir laimingai, laimingai gyves. Ona vėl dare priežadus, kad savo mylimojo nekados neapleis, kad su Joneliu yra pasitaisiusi ir į ugnį szokti, žodžiu sakant, kad jų nėks ant amžių nebeparskirs. Prieminiuje kas-žin-kas subrazdėjo. Vargaitis trukterėjo ir nuo lovos atsikėlęs pradėjo klausyties.

— Nėkas, Joneli, szuo ar katė turi buti prieminiuje yra uždaryta! ramino Ona savo draugą.

Vargaitis dvasią užėmęs klausęs ir vėl kas-žin-kas prieminiuje subrazdėjo ir apie duris pradėjo cziuzinėti. Vargaitis baimingai paklause:

— Kas czia?

Ant to balso duris atsidarė ir sumarmėjo į triobą apie 10 nepažįstamų vyrų. Vargaitis kibo už revolverio ir norėjo ginties, bet „olverio“ nebuvo kieszonyje: atmine, kad „olveris“ buvo sermėgos kieszonyje, kuri pas angą riogsojo pakabinta, kibo už peilio, kurį laikė kelnių užpakalyje ant dirželio pririsztą, bet ir to nerado: kaip vakarienę valgė paliko antroje grincioje ant stalo padėtas. Vargaitis metėsi kaip liavas pas savo sermėgą prie „olverio“, bet buvo jau vėlai: atsidure rankosę penkių vyrų, kurie Vargaitį ant žemės paguldė, pradėjo muszti kur tikt jam pakliuvo, ir Jonas akimirkoje apteko krauju kaip jautis pjaunamas. Trioboje pasidare klegesys ir bildesys. Ona rankas susinėrusi ir aplink vyrus verkdama bėgiojo ir rėke:

— O Jezau! o Jezau! paleiskite, paleiskite mano Jonelį!

— O tu keksze, paleisime tau žmogžudį! vienas isz vyrų atsiliepe ir drebe su kumstę Onai į žandą ir ta krauju apsiptylusi sukniusto ant žemės ir vėl rėke nesavo balšu.

Antroje grincioje gulėjo Onos tėvas Avinpjovys, kurs ant riksmo antsibudęs, iszpuole į pirmą triobą ir staczei papuole į pat vyrų glėbį. Vyrai nutvėrę Avinpjovį sumetė ir jam keletą kumszčių į žandus ir tas vėl krauju apsiliejęs triobos viduryje gulėjo vos gyvas. Ant triobos gulėjo Vargaiczio draugai Juozas Vagiszauckas ir Mikolas Vagiliunas, kurie iszgirdę trioboje klegesį susigraibę savo pasamonus, smuko nuo triobos žemyn ir iszbėgę laukan par langą paregėjo, kad pilna trioba žmonių. Juozas Vagiszauckas iszsiėmęs isz kisenios „olveri“, norėjo par langą į vyrų burį szauti, bet savo užpakalyje iszgirdo balšą: „ak tu vagis czia!“ ir kas-žin-kas bilsterėjo isz szaudyklės į aną, bet matyti, kad netropyjo ir Juozas iszszovēs vėl isz revolverio, paleido bėgti į miszką.

Vyrai „aresztavoję“ Vargaitį ir Avinpjovį nukruvintus, nudau — žytus ir vos gyvus pristate asesoriui Moszennikov'ui, kurs pažiurėjęs ant „razbaininkų“ tarsi nusziszyppojo ir pamislyjo: „na, o asz kiek rublių isz jusų iszmusziau!“ Asesorius vyrams paliepė Vargaitį ir Avinpjovį įleisti į cypę, o „daprosą“ nuo jų nuimti, paliko ant kito karto.

Garsas po visą Ukurių apygardę pasklydo, kad policija Vargaitį paėmė. Visi tarsi atsigavo ir visiems tarsi akmuo nuo szirdies nukrito. Žydai į kruvas susirinę ir barzdas kaip szluotas pasistatę, vėl garsingai kalbėjo rankomis moslegavo ir vienas-kitas į szalį nususukęs par nosį numyke: „a Vargaitis ist gechapt“!

Jankelio karcziamos priangėje sėdėjo ir į žydus teip karsztai kalbanczius žiurėjo Jonas Bosas, kurs nuo pat jaunystės su žydais gyvendamas, mokėjo žydiszkai kalbėti neblogiaus už kiekvieną seną žydą. Bosas žinojo visas žydų apeigas, visus anų burtus ir visas pałaptis ir nekurie juokdarei aną pramine „žydų zakrastijonu“.

— Ar tu matai, tie bjaurybės ir pastate ant savo, o kad teip musų žmogui butu atsitikę nė szuo nebutu vamtelėjęs, tare Bosas galvą kinkterėjęs į prieszais sėdantį Joną Raudonosį „karcziminį advokatą“.

Raudonosys akis iszvertė ir su nusistebėjimu paklause:

— Tai, ką jie pastate?

— Tu girdėjei, kad vakare naktį sugavo Vargaitį?

— Girdėjau, vamtelėjo Raudonosys.

— Matai, pirm dvieju ar trijų mėnesių Vargaitis su draugais užpuolė Voverų miszke kepurninką Zundelį, tu pažįsti aną?

— Zundelį? Zundelį? kokį Zundelį? į dangų žiurėdams Raudonosys rupinosi sau priminti.

— O-gi aną kaimo posunį, kurs yra apsipacziavęs su Berkos kromininko tikrąją sesirimi, o karcziamninko Abromkio ano rudbarzdžio tikrąją dukterimi, paaiszkino Bosas.

— Aaaa... Zundelį, Zundelį, žinau, žinau, atsiminė Raudonosys galvą judindams.

— Tai-gi Zundelis važiavo su kepurėmis į Piplius ant jomarko, kalbėjo tolyn Bosas, ir Voverų miszke užpuolė ant ano Vargaitis su savo sėbrais, kepures sulauže, sugniauže, žydą primusze ir piningus atėmė. Zundelis parvažiavęs namon kaip visiems žydams apsakė savo nelaimę, žydai kaip sukils ant Vargaiczio, ant policijos, kad ana nežiuri į razbaininkus, na tai narnėjo, narnėjo žydai porą dienų ir juodbarzdelis suszauke: „gehe Szulharain“; „szulėje“ visu-

pirmu žydai nutare siūsti delegacijas pas asesorių Moszennikovą ir praszyti, kad jis Vargaitį sugautu, ba jis gali visus žydus iszmaugti ir žinoma, ponui asesoriui sudėjo keletą „kapeikų“ ar „rublių“ ant pyrago ir kaip regi, asesorius tuojaus iszleido „prikazą“ visiems szjmtininkams ir deszjmtininkams, kad sugautu Vargaitį.

— Aa... palingavo galvą Raudonnosys.

— Ir niek' tai musiszkiems teko nuo Vargaiczio nukentėti ir ką? ar jie darė bent kokią sueigą kaip tai reikėtu nuo vagių atsiliuosuoti?

— Naje! palingavo Raudonnosys vėl galvą tarsi parodydams, kad tas viskas jam nėko nerupi. Jankelis iszėjo ant prieangio ir paprasze, kad Raudonnosys įeitu į karziamą ir paraszytu ant vardo „gojaus“ „depeltavą“ vekselį. Raudonnosys spruko kuogreicziausei į karziamą vekselio raszyti, ba žinojo, kad ir jam bus geros „magaryczios“ ir geras pusrytis, kurio jis dar buvo nevalgęs, nors saulelė ant dangaus rode gerai „po pietų“.

Bosas atsikėlė nuo zoslano, įsimaisze į žydų vidurį ir apie kas-žin-ką rėmesi su žydais žydiszkai kaipo tikras žydas.

XV.

Asesorius Moszennikov'as Vargaitį ir Avinpjovį iszlaike savo cypėje porą dienų; paėme porą kartų ant „daproso“, iszspėre vienam ir antram žandus, bet regėdams, kad isz anų nėko neiszmusz, pavadinęs tris deszjmtininkus ir pavėdęs anų prieglobai su atsakancziu „rapertu“, prisake nuvesti į apygardos kalinį.

Buvo jau vakarop, kadą deszjmtininkai su „aresztentais“ isz Ukurių miestelio iszkeliavo vieszkeliu vedancziu į Piplių miestelį. „Aresztentai“ ėjo pirmu, o deszjmtininkai apsiginklavę „olvereis“ ir szoblėmis du ėjo isz szalių, o vienas paskui. Ejo visi tylėdami ir atėjo į Voverų miszką; tasai miszkas Vargaicziui buvo labai gerai pažįstamas: tamę miszkę jis nevieną naktį nakvojo ir nevienam keleiviui ant to vieszkelio kieszienas iszkratė. „Aresztentus“ jau atvede į pusę miszko. Miszke pakrummyje sukosėjo; visi kaip deszjmtininkai teip „aresztentai“ į tą pusę

nužiurėjo, bet nėko noregėjo; antrą kartą pakrummyje sukosėjo ir vėl nėko nebuvo regėti. Pauksz! pritrenke visus isz szaudyklės balsas ir visi dumais apteko.

— O, Jezau, o, Jezau! suriko vienas isz deszimentininkų ant vieszkelio atsigulęs ir į visas puses raitydamos.

Visi ant pirmo pažiurėjimo apmirė ir neiszmane ką daryti. Deszimentininkai norėjo szauti isz revolverio, bet dumais aptekę nežinojo ir neregėjo į ką szauti. Pauksz! antras szuvis isz krumo iszėjo ir ant vieszkelio iszsitiesė antras deszimentininkas rėkdams ir Dievo vardą szaukdamas. Vargaitis ir Avinpjovys paleido bėgti ir tuojaus į krumą įsmuko. Tretysis deszimentininkas szove į Vargaitį, bet rods netropyjo ir tas pabėgo. Ant vieszkelio pasirode Juozas Vagiszauckas su „olveriu“ rankoje ir cieliavo į tretįjį deszimentininką, bet tas tuojaus įsmuko į krumą ir vertė isz „olverio“, o Vagiszauckas sukniusto ant žemės ir kraujeis apsipyłė. Pauksz! iszlėke isz miszko szuvis į tretįjį deszimentininką, tas pažiurėjo ir paregėjęs už medžio moteriszkės galvą, norėjo vėl atsakyti isz „olverio“, bet pajuto kijoje skausmą, nutvėrė už kojios ir „olveris“ isz rankų iszsmuko.

Ant vieszkelio gulėjo ir vaitojo tris pusgyvi žmonės: du deszimentininkai ir Vagiszauckas; tretysis deszimentininkas atsisėdęs pakrummyje vaitodams savo perszautą koją cziupinėjo. Miszke nepertoli buvo girdėties szaukimas:

— Joneli, Joneli, mano mielas Joneli! eiksz szen! asz czia!

Vargaicziui pasirode balsas pažįstamas: jis atsilepė ir isz krumo iszėjo... Ona Avinpjovaite. Vargaitis nenorėjo savo akims tikėti. Ona kaip tigraitė metėsi Jonui ant kaklo, bet Jonas anos negalėjo suspausti: jo rankos buvo užpakalyje virvėmis surisztos. Ona atiszo rankas Vargaicziui ir savo tėvui, kurs pakrummyje susitraukęs vėl stovėjo. Ona ir Jonas susikybę ilgai stovėjo ir verkdami vienas antram tarsi dėkavojo. Buvo jie parskirti viso ląbo tikt dvi ar tris dienos, bet tasai perskyrimas jiems rodėsi amžinas; jie dabar vėl susitiko ir susitiko ant liuosybės, jų mislis apie ateinanczią „laimę“ dar nepražuvo,

jie gali buti tokeis-pat laimingais kaip ir kiti, jie gali išvažiuoti į Ameriką.

Jonas, Ona ir Avinpjovys susėdo pakrummyje ant žemės; jie biszkiuko nusiramino; Jono ir Onos veidai žibėjo nuo skaistumo ir jie į vienas antrą žiurėdami, negalėjo atsigerėti; jie žiurėjo į vienas antrą ir tylėjo.

— Sakyk, sakyk duszyte mano, atsiliepė Jonas, ir kas juos ant mislies atvede mus išgelbėti?

— Asz, asz, asz pati kalbėjo szypsodama Ona, asz sakau Juozui: Juozeli reikia anus gelbeti, liksime gyvi ar negyvi, bet mano Jonelį reikia gelbėti...

— Ak, tu Dieve brangus! Juozas paliko perszautas, ant vieszkelio be gulįs! suszuko Ona rankas sunerdama ir akis į dangų pakeldama! Jonas iš bafo ir vėl gailėstingai suszuko:

— Paliko perszautas! ak, ak! nelaimingas žmogus!

— Juozas dave man vieną „olverį“, o pats paėmė antrą, pasakojo toliaus Ona, laukėme vakar ir szilandieną pakrummyje ir pamatėme jų ateinant, o Dievuleliau, kokia baimė ir išgzastis manę parverė! Juozas paleido pirmą szuvį, krito vienas deszimmtininkas, paleido antrą szuvį, krito antras deszimmtininkas, norėjo tretijį nuvaryti, bet nepaspėjo ir patsai nabagas krito nuo szuvio savo prieszininko, asz stovėdama už medžio išleidam szuvį iš „olverio“ į tretijį deszimmtininką ir rodos, jam kliuvo į kojas. Ak, baimė parėjo par visus mano kuno sąnarius ir asz bėgdama suszukau: Joneli, Joneli, kur esi?

Vargaitis klausydamos tos istorijos apsiliejo aszaromis ir apsikabinęs savo mylimąją pabucziauvo anai į kaktą.

— Bet, Joneli, ilgai czia negalime buti, palicijos mus gali užėiti ir paimti, tare Ona szypsodama.

— Žinoma, žinoma, atsiliepė Jonas.

— O kurgi eisime? paklause Avinpjovys ant žemės atsisėdęs.

— Oi, asz turiu pritaisytą vietelę, o kad paregėsite kokią? tare Ona vėl szypsodama ir į Joną žiurėdama.

Visi trys atsikėle nuo žemės irėjo paskui Onos, par krumus, par bałas ir pelkes;ėjo kokią pusę valandos ir

įėjo į marmalyną, par kurį vos išbristi galėjo; marmalyno viduryje buvo tarsi maža sala apuszėmis apaugusi, ant tos salos arba kalvos buvo szimtmetinei medžiai ant vienas kito suvirte, sutreszę ir kiti į žemę įlindę; pacziamę kalvos viduryje buvo tarsi medžių malka sudėta, Ona priėjo prie tos malkos porą medžiu nuverte ir pradėjo lysti. Vargaitis ir Avinpjovys stovėjo ir žiurėjo.

— Ir kur tu lendi? paklause su nusistebėjimu Avinpjovys.

— Joneli, tēte, lyskite paskui manęs, gavo atsakymą.

Visi sulindo tarsi į medžių malką, bet atsidure tarsi kokioje tai budelėje, kuri pasirode iszkreikta sziaudais, o sienos ir lubos kiminiais arba samanomis buvo iszkaiszytos.

Ona suvedusi savo sveczius į budą isztrauke isz žemės mėsos kumpį, duonos puskepali ir degtinios butelį ir pradėjo savo sveczius vaiszinti. Vargaitis ir Avinpjovys stebėjosi ir galvą lingavo ir dėkavojo Dievo Apveizdai, kad jie isztruko „isz namų nevalės“.

— Stebatėsi isz mano gyvenimo jums sutaisyto, prabiū Ona.

— Ir kaip tu, szirdyti mano, supratai mums tokios vietos atrasti ir teip gražei isztaisyti? paklause Jonas tarsi dėkavodams savo mylimajai.

— Oi, asz apie tą jau pirm pamislyjau, kad tētės trioboje mes gyventi negalėsime, o kur tadą eisime? juk dabar ruduo, asz atradau tokią vietelę ir mudu su Juozu isztaisiva . . .

— Ak, ak gailu man Juozo! krito kovoje kaip tikras kareivis! aimanojo Vargaitis.

— Amžiną jam atilsį! pridure ir Avinpjovys.

— Na, tai rasit gyvas tebera, paaiszokino Vargaitis.

— Ak, mums reikėjo Juozą su savim' paimti! suszuko Ona.

— Tai kaip jis ant kelio negyvas guli? ir kur tu aną butumi padėjus, atsiliepė Avinpjovys.

— Rasit dar gyvas tebera? vien saprotavo Ona.

Aplink jų budą arba laužą kas-žin-kas pradėjo vaikszczioti ir visi isz baimės tarsi apmire. Ona isztraukė isz kiszenios „olverį“, apžiurėjo ir įdave į rankas Jonui, kurs

nelaimei atsitikus mislyjo ginties iki paskutinios. Jonas iszkisęs isz budos galvą pažiūrėjo par užkrautus žabarus ir isz palengvo suszuko:

— Vagiliunas, Vagiliunas!

Visi vėl tarsi atsigavo ir į budą įleido Vagiliuną, kurs Vargaiczio buvo visupirmasis sėbras ir visus savo „vadovo“ plianus žinojo. Buvo jau naktis ir budoje visas skyles užkaiszytojė pasirode szviesa. Vargaitis, Avinpjovys ir Vagiliunas sznekėjosi ilgai-ilgai apie savo ateinanczius *darbus*.

XVI.

Garsas apie Vargaiczio pabėgimą ir apie kovą Voverų miszke žaibo greitumu pasklydo po visą Ukurių apygardą ir visus gyventojus į „stroką įvare. Suszaudytus deszimtininkus ir Juozą Vagiszaucką vos gyvą parveže į Ukurių miestelį ir į „lozaretą“ padėjo. Praslinkus nedeliai Juozas Vagiszauckas ir vienas deszimtininkas pasimirė, o du deszimtininku daktarams pasiklojo iszgydyti. Garsai pradėjo vaikszczioti, kad Vargaitis Voverų miszke jau žmones užpuldinėja ir rabavoja. Visi par Voverų miszką parvažiuoti bijojo netikt naktį, bet ir dieną. Garsai vėl vaiksziujo, kad Vargaitis su sėbrais szen buvęs ten buvęs, vieną iszrabavojęs kitą iszrabavojęs. Nuo Vargaiczio užpuldinėjimų virpėjo kinkos netikt žmonėms, bet ir palicijai, kuri kaip pelė po szluotą gulėjo ir lauke, kad kas Vargaitį sugautu ir pristatytu.

Buvo tamsi rudens naktis; vaľandomis lijo, vaľandomis snigo, vėjas užė, szvilpė, į miszką įsisukęs medžius laužė, szakas genėjo, o per lauką einant sutikęs keleivį sukinėjo ir suaide į visas pnses kaip plunksnas. Ukurių starszina Antanas Girtuoklevyczius užsigeide veszti ir į „kazną“ atstatyti valszcziiaus piningus. Iszmingieji jam rodyjo paľaukti pora dienų ar neparsimainys oras, ogi vėl ir Vargaitį jam primine, kad jis aną Voverų miszke gali patikti, bet pons starszina rimtai atsake: „asz į orą nežiuriu ir į baidykles netikiu, szventai pildau ciecoriaus ir pasredninko prisakus, „byt’ po siemu!“

Starszina Girtuklevyczius pacztoriui paliepė pakinkyti į briką pora arklių ir skambalą pririszti, kad nakties laike visi žinotu, kad „czinauninkas“ važiuoja ir kad visi jam isz kelio iszsisuktu. Pacztorius žydas Girtuklevycziui vėl primėin, kad verėttu paľaukti geresnios „pagados“, kad Vargaitis Voverų miszke gali jis užpulti ir piningus atimti, bet Girtuklevyczius isitraukęs degtinios vien giedojo savo giesmę, kad jis į „pagadą“ nežiuri ir baidyklių nebijo. Žydas regėdams, kad Girtuklevycziaus neparkaľbės, atsidsu- sėjo ir liepė savo bernui pakinkyti į briką arklius.

Bernas nukeikęs Girtuklevycziui ir visus „czinaunin- kus“, kurie nakties laike vaľkiojasi, pakinke porą žydo kuinų į briką ir atvažiavo pas sielską. Girtuklevyczius isz- metęs su pizorium degtinios butelį ant kelio ir piningus susikimszęs į kiesznią, iszbidėjo link Piplių.

Naktis buvo tamsi: nors pirsztoj į akį kieszk, nieko neregėsi; lietus lijo kaip isz vėdro vertė. Girtuklevyczius susitraukęs ir į visas szalis linguodamas važiavo atsileidęs par Voverų miszką, vieszkelys iszlijęs iszblūręs, stabules narstėsi marmalyne, brika su Girtuklevycziu lingavosi kaip ľaivas ant mares, o skambalas prie arklio pririsztas tikt kada-ne-kada nutarszkėjo. Girtuklevyczius važiudams po degtinios itekmę pradėjo snausti ir galvą kinkuoti; bernas — vežikas vėl pradėjo kinkuoti ir arkliai par marmalynus, par pelkes ir baľas vos slinko . . . Cziupt isz užpakalio kas-žin-kas Girtuklevyczių nutvėrė ir akimirkoje par brikos galą iszsviedė ľaukan ir jis atsidure pelkėje ant pat viesz- kelio vidurio.

— Oi, oi, oi! suriko Girtuklevyczius pelkėje gulėdams ir kojomis spardydamos.

— Ak tu dar rėksi, oi, oi, oi! pradėjo Girtuklevyczo tvatinti ľazdomis par kailinius.

Bernas dziungterėjo arkliams ir norėjo pabėgti, bet tamsoje nepažįstama žmogystė prie arklių galvos stovėjo ir suszuko:

— Paľauk!

Bernas plikt nuszoko „nuo ožių“ ir norėjo į miszką pasprukti, bet vėl atsidurė glėbyje nepažįstamos žmogystės, kuri suszere bernui keleta kartų į sniukį ir bernas vėl

iszsitiесе ant vieszkelio kraujeis apsipylęs. Girtuklevyczius ir bernas gulėjo ant vieszkelio ir muszami aimanojo. — Rabauninkai iszvažiavo isz vieszkelio arklus ir pasivilkę Girtuoklevyczių į pakrumį, pradėjo aplink jo kieszienas grabalioti ir piningų jieszkoti. Girtuklevyczius gulėjo ant žemės vos gyvas ir sziek tiek dar numane, kad nuo jo piningus nori atimti; nabags pradėjo praszyties, kad aną bent gyvą paleistu. Rabauninkai apczyupinėją kieszienas ir atradę szalbėrkos kieszenyję bumažkų plokštą, tuojaus isztrauke ir liktarną užsidegę pradėjo bumažkas sklaidyti ir tarp savęs klegėti. Bernas gulėdams pakrumyje vos gyvas, pažino balsą Vargaiczio ir Vagiliuno, kurie garsingai tarp savęs ginczijosi ar Girtuklevycziu reikia palikti gyvą ar visai primushti. Girtuklevyczius tuotarpu gulėdams pakrumyje stenėjo ir melde, kad anam bent gyvastį dovanotu. Ant gało rabauninkai sutare palikti gyvus kaip Girtuklevycziu teip ir berną — vežiką ir abudu pusgyviu sudėję į briką, arklus isz važiavo isz miszko į vieszkelį ir paplake atgal link Ukurių, o patis isznyko nakties tamsybeje. Arkliai iszpamažo vilkosi ant namų, o Girtuklevyczius su bernu brikoje ant vienas antro suslėgti kaip silkės dejavo ir po biszkį gaivinosi. Ausztant įvažiavo į Ukurių miestelį ir arkliai atvežę „pasažirius“, akurat patis sustojo pas žydo-pacztoriaus namus. Žydas rytmetryje atsikėlęs paregėjo ant kelio savo arklus ir brikojo kasžin-ką iszsikiszusį. Buvo tai pons strarszina Girtuklevyczius ir žydo bernas vežikas, kurie pusgyvi brikoje gulėjo ir baisei nuo silpnybės stenėjo. Kadą jie paskui iszpamažo žydui apsake savo nelaimę, žydas klausęs, klausęs ir galvą palingavęs tarsi pro džiaugsmą suszuko: „ai, ai bent mano arklį gyvį paliko!“

Tasai ant Girtuklevycziaus užpuolimas ir ano iszraba-vojimas sujudino visus Ukurių apygardės gyventojus: vyrai susirinkę į kruvas kalbėjosi apie apsigynimą nuo Vargaiczio ir nekurie rodyjo ant Vargaiczio ir jo draugų kaip ant vilkų cielą oblavą pakelti. Visi kalbėjo apie Vargaitį ir jo užpuldinėjimus su rustybę ir užsidegimu, bet kad kuriam reikėtu su Vargaicziu susiremti, kiekvienas, žinoma, isz baimės spruktu kur pakliuk. Na, ir kas savo

gyvasti gali statyti ant paojus ir ant praszuvimo? Patsai asesorius Moszennikov'as paregėjęs apsiginklavusį Vargaitį su draugais isz baimės smuktu į szalį ir dėkavotu Dievui už iszgelbėjimo nuo smerczio. Ir kam nemieła gyvastis? vabalėlis ir tas smerczio bijo. Ukurių vyrai pradėjo sznekėti, kad jie Vargaiczio ir jo draugų nepaims, kad jiems ant silskinės sueigos reikėtu paraszyti „prihavarą“ ir gubernatoriaus praszyti, kad atsiustu bent pora rotų kazokų ant isznaikimo žmogžudžių. Bet, reikia pasakyti, kad tie visi Ukurių valszcziaus vyrų nusprendimai ant Vargaiczio galvos buvo jau isztiesų neberekalingi. Vargaitis su draugais apspaudęs starszinos Girtuklevycziaus kisenias, mislyjo Ukurius ant visados apleisti ir keliauti į Ameriką. Jis teip-pat mirti dar nenorėjo, o į Sibėriją keliauti vėl nelinksmu buvo. — Na, tai marsz į Ameriką!
(Toliaus bus.)

Keidoszių Onutė.

Paraszė Savasis.

(Taša.)

Tai teisybė pasakyta, tai gyna teisybė, tai liudyja ir atsitikimai paskutinių metų mūsų kampe, kalbėjo Vincų Vincas, pritariant visiems.

Ponia tik pažiūrėjo ant Onutės, kaip ir neisztikėdama, juog tai ją kalbant girdi. Ką patėmyjęs Vincų Vincas pridėjo:

— Sziandien pana Ona Keidosziutė tapo iraszyta į skaitlių litvomanų, apgarsinamą kas metą ant ambonos per kunigą prabaszczių ir patvirtinamą per lenkstudentį ir davatkas.

— Ponas Vincentai — atsiliepė lig užrustinta Onutė — už galą jusų kalbos asz jums dėku negaliu sakyti, Bereikalo jus užgavote kunigą prabaszczių. Senas jis žmogus, gimęs ir augęs ir amžių pergyvenęs prie senų idejų, jis negali teip greitai naujas suprasti ir jomis persiliudyjęs stoti į gretą su naują kartą lietuvių. Jeigu jisai ir klysta, tad jis tai daro tikėdamos naudingai dirbęs ir dėl savo kampo ir dėl duszių ganomų per jį avių.

-- Pana Ona, kaip matau, jūs karsztai užstojate už kunigą. Dėlto asz jums, ot, ką pasakysiu: la jeigu jis drįsta manę nekalta užgauti ir mano vardą terszti, tai ir asz turiu tiesą kalbėti apie kunigą nors teisybę, nors ne teip, kaip jis apie manę kalba melą. Za kiekvieno žmogaus darbai ir žodžiai priguli kritikai, tai ir jo . . .

— Perpraszaui, jūs užmirstate, juog jis kunigas!

— Ar tai kunigas turi įpatingas itiesas ant žmonių užpuldinėti neteisiai?

— Jis kunigas, pons Vincentai, ir jis turi ant savo sąžinės įpatingą atsakymą, dėl to reikia jam duoti ir įpatingą tiesą. Jis atsako už dvasiszką padėjimą ganomos parakvijos, par tai jam, jeigu jis ir neturētu įpatingų tiesų, reikia tas tiesas pripažinti, kad galētu iszpildyti savo pareigą. Tai viena. O antra, jeigu jisai iszpildydamas pareigą tur nesupratimą ir neteisiai užpuola, reikia jam tai atleisti, nés tai jis daro, norėdamas gero savo kampui, kaip ir jūs norite.

— Turiu prisipažinti, juog jūs manę pergalejote, pana Ona. Dėl to ir pasiduodu jums ant loskos ir neloskos, atvertė truputį pamislyjęs Vincų Vincas.

— Ir gerai darote. Dėl to palieku jums gyvastį, bet uždraudžiu karauti prieszai kunigą prabaszčių.

— O tiesą ar valna man pasakoti?

— Ne! ir tiesa uždrausta.

— Kad teip, tai asz ant tokių įstatų netinku.

— Ant kitokių asz negaliu tikti, nés negaliu girdėti apkalbant kunigą.

— Gal tiksitate ant to, juog asz prie jūsų niekas nekalbėsiu apie prabaszčių?

— Na, gerai! Tegu bus nors teip. Norins asz ir labjau mėgčiau girdėti nuo jūsų prižadėjimą niekad os jį neužgauti, ar teisiai, ar neteisiai. Senas žmogus, nuo jo nér ko ir norėti.

Į kelias dienas po szitų kalbų, Onutė su savo bendrovę gryžo atgal į Lietuvą. Nelaiminga ponia jautė, juog Onutė suvis iszėjo isz po jos įtekmės. Mažai to, ji pasijuto pati patekus po mergaitės įtekmę.

Ponia priesz iszvažiavimą atlankė ir lenkstudentį, pateko ir į lenkų draugiją, kur teipogi nemažai girdėjo visokių kalbų. Dabar ji sugrįžusi namo ne sykį atmintyje palygino tai ką girdėjo terpu lietuvių pas Vincų Vinco, su tuomi ką kalbėjo lenkai pas lenkstudencio. Pirmųjų siauri mieriai, kaip ir jų tėvynė, neblizga nie kuomi. Antrųjų platus, kaip jų phantaziszka tėvynė nuo marių iki marių, blizgantįs, kaip senoviniai lenkų rubai, pakilęs kaip Tatrų kalnai. Bet ten, tuosę siauruosę mieriuosę jautėsi jai kaip plieno branduolis; tamę tarpę kadą jos tautiečių idejosę mieriai iszrodė puikumi žibancziu augsztu moliniu stabu. Lietuvių neaugszti mieriai paneszėjo į luitą plieno gulintį ant žemės, kurį nė įkasti, nė sukulti, nė apversti negali; tamę tarpę kadą molinį stalą ir vaikas lazda gali sugriauti.

Toliau apmislydama ponia patėmyjo, juog lietuviai savo mierį gali dasiekti nežiurint nė ant vietos, nė ant laiko. Galės dasiekti Europoje, tai dasieks Europoje, o jei neduos jiems Europoje tai jie persikėlę į naująjį svieta dasieks mierį naujoje vietoje. Paskui jei pasirodė, juog dasekė vieną mierį, jie neužsiganatys. Isztarimas Vincų Vinco, juog lietuviai nori tik vieno: naudoties isz dovanų kultūros, kaip ir kitos tautos — neženklina suvis, kad jie padarę vieną žingsnį tamę naudojimos, nenorėtu padaryti kitą. Poniai pasirodė, juog tas lietuvių mieris panaszus į pleiszki (kylis, klin), kurio ji mato tik smailgalį . . . į pleiszki plieninį.

— Tiesa — pratarė ji į savę — lietuviai mažai nori ir tą norą jie dasieks ar Europoje, ar Amerikoje ar Afrikoje, vis tiek. — Jie nori žmogiszkių tiesų, ir jie tas tiesas gaus . . . Dabar pervėlu jau juosius drausti nuo szito, dabar jau nesudrausi. Suprato jie reikalą žmogiszkių tiesų, atsirado noras gauti tas tiesas, o jo iszspildymas jau tai tik klausimas, prigulintis nuo laiko. Negaus sziantien, tai gaus rytoj, ne rytoj, tai už metų, už deszimties . . . o gaus. Jie moka norėti; nori mažai, bet labai, o prie tokių aplinkybių noras visados iszspildo. Bereikalo dėlto ir kariauti su jais. Kaip prigimmas davė medžiams savo tiesas, vandeniui savosias, teip ir žmogui davė savosias. Kol medžias sekloje,

jis nereikalauja savo tiesų; kol vanduo debesysę mes nejučiamė jį tekant per dirvas ir pievas, — teip ir su žmogum. Kol jis miega, nereikia jam nieko, o kaip pabudo, tai geriaus duoti jam valią naudoties isz žmogiszku tiesų, kaip tai einasi visamę prigimimę.

Tokioje linkmėjė parasziusi kelias gromatas ponia iszsiuntinėjo į įvairias szalis, pas įtekmingus lenkus.

Kelionė ne be įtekmės buvo ir ant Onutės. Dabar ji aiszkiai pamatė ir pažino, dėlko jauni lietuviai nenorėjo susidėti su lenkais, — pamatė ir pažino, kiteip sakant systematiszką, organizuotą, nuo seno užvestą isztautinimą jaunų lietuvių per paczius lietuvius angszcziau aplenkintus. Dviveidė, vili, lenkų politika stojo priesz ją visoje savo negražioje nuogumoje. Tas brolis lenkas pasirodė jai dideliu veidmainiu ir apgaviku, viliojancziu isz brolio lietuvio paskutinį jo turtą — kalbą. Vincų Vincai, Burnotų Andriai ir kiti jauni lietuviai, apkalbami per aplenkėjusius, pasirodė Onutei milžiniais dvasios, kovojancziais su dviveidžiu smaku melo.

(Toliaus bus.)

Naudingi pamokinimai.

Vynis kad nerudytų, reikia jas įkaitinus raudonai įmerkti szaltan sėmeninin aliejun.

Metallinės maszynų dalis szveicziana sekancziu budu. Vieną dalį parafino isztirpink deszimtyje dalių kerotinu; tuo skystimu isztepk szveicziamąjį dalyką ir palikk ant sutkos pastovėti; tadą nuszlustyk vilnonę lakatą (szkurliu). Po to geležis ar plienas blizga lig naujai butu poliruotas.

Nikelinis daiktus įrudyjusius galima nuszveisti spiritu su trupocziau vitrijolio sumaiszytu, imant 1 dalį vitrijolio ant 50 dalių spirito. Szveicziant, reikia tą daiktą suszląpinti lig 3 kartų tuo skystimū ir nuplauti vandeniū; pagaliaus nuplauti grynū spiritu ir nuszlustyti drobinę lakatą (szkurliu), arba — dar geriaus — smulkiomis medžio žiogspiomis.

Atsakąs rėdaktorius **J. Łapinas Tilžėje;** prie jo siųst rasztus, rankraszczius ir piningus; pas jį teipogi laikraszczio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szenkę, Tilžėje.